

Συνέντευξη με τον κ. Βορδώνη Στέφανο
Κρήτη, Περβόλια Ν. Ρεδύμνης, Τ.Ε.Ι. Κρήτης (Παράρτημα Ρεδύμνου)
27 Οκτωβρίου 2004

Ερευνητές συμμετέχοντες στη συνέντευξη:

Θεοδοσοπούλου Ειρήνη, Φραγκούλης Εμμανουήλ

Ερ. Σήμερα, 27 Οκτωβρίου του 2004 έχουμε την τιμή να μιλάμε με τον κύριο Βορδώνη Στέφανο. Κύριε Στέφανε εσείς γεννηθήκατε το 1973, στην Αθήνα.

Απ. Ακριβώς.

Ερ. Και κατάγεστε;

Απ. Από τη Λαμπινή Αγίου Βασιλείου, εδώ στο Ρέθυμνο, ένα χωριό δίπλα στο Σπήλι, για να σας κατατοπίσω κάπως.

Ερ. Τι ακούσματα είχατε και ποια ήταν τα πρώτα σας ερεθίσματα, έτσι, για να πιάσετε όργανο;

Απ. Η οικογένειά μου είναι μια οικογένεια, δηλαδή έχουμε πολλούς μερακλήδες και όλο στα κρητικά πανηγύρια, γλέντια... Εκεί, αυτό άρχισε να μου κινεί το ενδιαφέρον να ασχοληθώ κι εγώ με την κρητική μουσική.

Ερ. Σε ποια ηλικία;

Απ. Στα δώδεκά μου χρόνια περίπου. Δώδεκα – δεκατρία μου χρόνια.

Ερ. Τότε ξεκινήσατε με λύρα ή με κάποιο άλλο όργανο;

Απ. Λαούτο ήθελα βασικά να μάθω αλλά, ε βρέθηκε μια λύρα στο σπίτι μας ενός ξαδέρφου μου και ξεκίνησα λύρα αλλά με κέρδισε και θεωρώ τον εαυτό μου δηλαδή... χωρίς να θεωρώ το λαούτο... αλλά πιστεύω ότι μου ταιριάζει πιο πολύ αυτή τη στιγμή και με εκφράζει η λύρα και θεωρώ τον εαυτό μου τυχερό που βρέθηκε η λύρα στο σπίτι μας και ξεκίνησα λύρα.

Ερ. Σε πόσα χρόνια μετά που πιάσατε, ας πούμε, το όργανο αισθανθήκατε ικανός να βγάλετε ένα γλέντι μόνος;

Απ. Μετά από πέντε χρόνια. Μετά από πέντε χρόνια, περίπου.

Ερ. Και θυμάστε ποια ήταν η πρώτη φορά, έτσι, που βγήκατε να παίξετε σε κόσμο; Ή που σας κάλεσαν...

- Απ. Πρώτη φορά σε κόσμο έπαιξα... δεν έπαιξα εγώ, ανέβηκα κι έπαιξα σ' ένα πανηγύρι στο Αμπελάκι, εδώ στο Ρέθυμνο.
- Ερ. Πώς έγινε αυτή η... σύνδεση, ας πούμε, ποιος ήρθε και σας είπε...;
- Απ. Ε, ο λυράρης στο... που έκανε το... που ήτανε στο γλέντι καλεσμένος, ο Μαυρογιαννάκης και με ήξερε και με κάλεσε και τον ξεκούρασα λίγο.
- Ερ. Ο Αντές αντές (γελώντας);
- Απ. Ο Αντές αντές (γελαστά).
- Ερ. Και; Ποιες ήταν οι αντιδράσεις του κόσμου;
- Απ. Εντάξει, ήτανε μια εμπειρία για μένα πρωτόγνωρη τότε, δηλαδή εντάξει, έτρεμα ολόκληρος (γελώντας) εντάξει, όμως δεν πήγα, έπαιξα, μου 'φυγε όντως αμέσως το άγχος γιατί δεν κρινόμουνα εγώ εκείνη τη στιγμή εγώ ανέβηκα να παίξω δέκα λεπτά, ένα τέταρτο και να κατέβω. Δεν ήταν κάτι το..., μου 'φυγε αμέσως το άγχος. Αλλά όσο να 'ναι πρώτη φορά είναι!
- Ερ. Ο κ. Μαυρογιαννάκης σας είχε ακούσει άλλες φορές να παίζετε, έτσι;
- Απ. Σε παρέες.
- Ερ. Σε παρέες.
- Απ. Σε παρέες, ναι.
- Ερ. Και θυμάστε τι σκοπούς είχατε παίζει τότε;
- Απ. Αν δεν κάνω λάθος το Μόνο εκείνος που αγαπά του Σκορδαλού. Το θυμάμαι, νομίζω δεν κάνω λάθος, μ' αυτό, γιατί το 'χα κάνει πρόβα να το παίξω σε μια εκδήλωση στην Αθήνα και λέω εφόσον το 'χω προβάρει (γελώντας) και το παίξω καλά, θα παίξω αυτό.
- Ερ. Ναι.
- Απ. Αυτά.
- Ερ. Είχατε παίζει σε παρέες παλιότερα για χρόνια, δηλαδή πιάνατε τη λύρα σε παρέες;
- Απ. Ε ναι, συνέχεια παίζαμε στο... σε παρέες συνέχεια παίζαμε δηλαδή με φίλους μαζί σε τραπέζια συγγενών, φίλων κ.λπ.
- Ερ. Εσείς γεννηθήκατε στην Αθήνα.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Και τα πρώτα χρόνια ζήσατε εκεί μέχρι το '82.
- Απ. Ναι.

- Ερ. Εκεί τι ακούσματα είχατε;
- Απ. Μόνο κρητική μουσική παιζόταν στο σπίτι μας. Δε θυμάμαι δηλαδή εγώ να... κάποιο άλλο είδος δηλαδή να ακουγόταν στο σπίτι μας... μόνο κρητική μουσική.
- Ερ. Και μετά από...
- Απ. Ξέρετε τη δύναμη που έχει η κρητική μουσική, η Κρήτη γενικά στην Αθήνα. Δηλαδή εγώ θεωρώ ότι υπάρχει μια δεύτερη Κρήτη εκεί. Και όσοι Κρητικοί είμαστε στην Κρήτη, άλλοι τόσοι είναι και στην Αθήνα. Πεντακόσιες χιλιάδες, περίπου.
- Ερ. Πηγαίνατε εκεί σε γλέντια, ας πούμε;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Σε μαγαζιά;
- Απ. Ναι, τότε ήταν μια πολύ καλή περίοδος στην Αθήνα με τα κρητικά μαγαζιά. Και καθημερινές δηλαδή υπήρχε κόσμος και γλεντούσαν και πολύ όμορφα.
- Ερ. Από την οικογένεια άλλος έπαιζε όργανο;
- Απ. Όχι, δεν έπαιζε κάποιος άλλος.
- Ερ. Είπαμε προηγουμένως ότι η μητέρα σας τραγουδούσε ωραία.
- Απ. Τραγουδούσε, ναι τραγουδούσε, και ο παππούς μου ήτανε...
- Ερ. Και ο παππούς σας τραγουδούσε;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Τα δέκα αυτά χρόνια είχατε ακούσματα περισσότερο από το Σκορδαλό ή γενικότερα ακουγόταν στο σπίτι σας κρητική μουσική και από παλιούς λυράρηδες γενικά;
- Απ. Γενικότερα ακουγόταν κρητική μουσική, γενικότερα. Δηλαδή ό,τι κυκλοφορούσε το είχαμε δηλαδή θυμάμαι τότε. Και από παλιές ηχογραφήσεις και από καινούργιες.
- Ερ. Αν θέλουμε να πούμε ότι είχατε κάποιον για πρότυπο, ποιος θα 'ταν αυτός; Σε ποιον θέλατε να μοιάσετε μικρός;
- Απ. Εγώ... εμένα μ' αρέσει πάρα πολύ ο Λεωνίδας ο Κλάδος δηλαδή, και ψιλό και ο Θανάσης ο Σκορδαλός και ο Μουντάκης ο Κώστας αλλά μιλάμε τώρα λέμε... μιλάμε στον ενικό ξέρεις, αλλά είναι... όλοι ξέρουμε πόσο ιερά

τέρατα, ξέρω ‘γω, είναι αυτοί. Αλλά εντάξει ο Κλάδος εμένα με αγγίζει πάρα πολύ γιατί έχει μια φαντασία κι ένα παίξιμο μοναδικό. Ακούς πράγματα... κάθε φορά δηλαδή... δίνει κάποια κομμάτια... τα παίζει διαφορετικά, δηλαδή δεν ξέρεις... είναι απρόβλεπτος, Γι’ αυτό μ’ αρέσει.

Ερ. Είδαμε όταν ηχογραφούσατε χθες, ότι πιάνετε τη λύρα... είστε αριστερόχειρας και την πιάνετε ανάποδα.

Απ. Ναι.

Ερ. Σας έδειξε κάποιος πώς τη κουρδίζετε τη λύρα; Πώς βρήκατε το ανάποδο ασ πούμε στις χορδές; Ποιος σας έδειξε τα πρώτα σας βήματα;

Απ. Ρώτησα κάποιον μουσικό, βέβαια καμία σχέση με Κρήτη και τα λοιπά και μου ‘πε ότι «θα πρέπει να βάλεις τις χορδές ανάποδα και να παίζεις όπως... όπως ‘δες εσύ... όχι όπως... δεν υπάρχει «πρέπει» στη μουσική, ότι πρέπει να παίζεις σαν δεξιόχειρας».

Ερ. Και ποιος σας έδειξε έτσι πώς πιάνουν το δοξάρι, τι νότες πρέπει να βάλετε... τα δάχτυλα πώς πάνε;

Απ. Ένας χωριανός μου ο Παντελής ο Δερμιτζάκης μου έκανε... μου έδειξε κάποια βασικά πράγματα δηλαδή όσον αφορά πώς πιάνουμε τη λύρα και πώς κουρδίζουμε και πώς κρατάμε το δοξάρι. Αυτά ξέρω ‘γω. Μετά από ‘κει και πέρα ξεκίνησα μόνος μου και με βοήθησε και πάρα πολύ ο Ασρινός ο Ζαχαριουδάκης, λυράρης είναι απ’ το Ηράκλειο ο οποίος...

Ερ. Τον οποίο τον συναντήσατε πού;

Απ. Στην Αθήνα τον συνάντησα.

Ερ. Στην Αθήνα;

Απ. Ναι. Αλλά και εδώ στην Κρήτη. Ε... με βοήθησε παρά πολύ και τον θεωρώ δηλαδή και δάσκαλό μου... Δηλαδή σίγουρα μ’ έβαλε σ’ ένα δρόμο πολύ σωστό, πιστεύω.

Ερ. Από πότε θεωρείτε τον εαυτό σας επαγγελματία, έτσι, μουσικό; Ποια χρονιά δηλαδή, έτσι, νιώσατε επαγγελματίας;

Απ. Ξεκίνησα επαγγελματικά με το που απολύθηκα από φαντάρος το ‘93 ξεκίνησα. Από τότε έχω ξεκινήσει, δηλαδή έχω ξεκινήσει με κάποιες κινήσεις μου σωστές, σωστές! ο κόσμος βέβαια είναι αυτός που κρίνει, δισκογραφικές... με δισκογραφική... με δισκογραφικές δουλειές και

εμφανίσεις να προχωράω στο χώρο της κρητικής μουσικής. Απ' το '93 περίπου.

Ερ. Έχετε παίξει σε διάφορες περιοχές της Κρήτης;

Απ. Έχω παίξει σε διάφορες περιοχές της Κρήτης και πάρα πολύ και εκτός Κρήτης έχω παίξει.

Ερ. Σε ποιες περιοχές της Κρήτης θα λέγατε ότι έχετε παίξει; Ας πούμε για μαγαζιά. Να μη μιλήσουμε για γάμους.

Απ. Σε χωριά. Για χωριά τώρα θα μιλήσουμε... Στα Χανιά τώρα έχουμε παίξει στο Καστέλι Κισσάμου, στην Παλαιόχωρα, στον Αποκόρωνα, επαρχία Αποκορώνου, ξέρετε. Μεσ στα Χανιά, Σούδα, στο Ρέθυμνο εδώ Γενή, Αχτούντα, Λαμπινή, ε... Άγιος Αντρέας, Γωνιά, Φρατζεσκιανά Μετόχια, Μπαλί, Αξό, Ρουμελή... στο Ηράκλειο Πλουτή, Τυμπάκι, Μοίρες, στον Άγιο Νικόλαο στις Λίμνες, στο... Λίμνες, στο... Ελούντα, Ιεράπετρα έχω παίξει πάρα πολύ, Θέρμα στα Φερμά φέτος, Σητεία, Μακρύ Γιαλό, Πεύκους, Γούδουρα, Άγιο Κωνσταντίνο, Αρμένους, Λιδίνες, Μηλιανά, ε... Σκοπή, Ζάκρο, Παλαιόαστρο... ό,τι μπορώ να θυμηθώ. Σε πάρα πολλά χωριά...

Ερ. Διαφοροποιείτε το παίξιμό σας όταν παίζετε στο Ρέθυμνο μέσα κι όταν παίζετε ας πούμε στη Σκοπή, ή στο Παλαιόαστρο της Σητείας, ας πούμε;

Απ. Στο μόνο νομό που μπορώ να πω ότι ναι, φαίνεται έντονα αυτή η διαφοροποίηση είναι στο νομό Χανίων. Τελείως διαφορετικό παίξιμο θέλει εκεί πέρα.

Ερ. Τι κάνετε εκεί, ας πούμε;

Απ. Και ιδιαίτερα, στην Κίσαμο περισσότερο, δηλαδή. Ε, θέλουνε δικούς τους σκοπούς, έτσι ξέρω 'γω, για να βγουν στην όρεξη, και (γελώντας) λίγο πιο γρήγορα. Ναι. Τώρα... δηλαδή εκεί είναι έντονη η διαφορά, σίγουρα όμως δεν... και στη Σητεία άμα παίζεις θέλει κάποια πράγματα: να παίζεις το Στειακό πηδηχτό, να παίζεις Στειακές κοντυλιές...

Ερ. Παίζετε εσείς τέτοια πράγματα;

Απ. Παίζω, ναι. Παίζω.

Ερ. Έχει διαφορές ο στειακός από το μαλεβιζιώτη;

- Απ. Είναι λίγο πιο αργός και... παίζεται λίγο πιο αργά από το μαλεβιζιώτη το κανονικό...
- Ερ. Έχει κι άλλα γυρίσματα;
- Απ. ...και έχει ένα συγκεκριμένο γύρισμα που είναι δικό του, κι έχει υιοθετηθεί από το μαλεβιζιώτη.
- Ερ. Ακούσαμε, γράψατε χθες έναν πηδηχτό και βάλατε μέσα δικά σας πράγματα, δε μιλάω δηλαδή γι' αυτά που ακούμε συνήθως. Δεν ξέρω αν ήταν δικά σας αλλά...
- Απ. Ναι, ξέρω, δικά μου ήτανε ναι. Δικά μου ήτανε. Αυτά συγκεκριμένα τα 'χα γράψει σε μια ζωντανή ηχογράφηση που κυκλοφόρησε θα σας γελάσω πότε ακριβώς... και έχω γράψει κι ένα μαλεβιζιώτη μέσα... και... πηδηχτό και έχωβάλει αυτά τα γυρίσματα τα οποία είναι δικά μου, ναι.
- Ερ. Θεωρείτε καλό ο καλλιτέχνης να μπορεί να εντάξει κάποια γυρίσματα σε σκοπούς όπως είναι ας πούμε η σούστα ή ο μαλεβιζιώτης;
- Απ. Και βέβαια, άμα το εκφράζεται μέσα απ' αυτό. Η μουσική τι είναι; Έκφραση είναι, δηλαδή επικοινωνία είναι. Δηλαδή επικοινωνείς με τη μουσική. Και πρέπει πιστεύω να μπαίνουνε στοιχεία του καλλιτέχνη μέσα στη μουσική που δίνει ή προβάλλει. Δηλαδή, μπορώ να σου πω ότι εγώ θα το απαιτούσα, δηλαδή, ξεκίνησα να το απαιτώ μάλλον από τον εαυτό μου και το ζητούσα δηλαδή να κάνω κάποια δικά μου πράγματα.
- Ερ. Βγάζετε και καινούργιους σκοπούς δικούς σας;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Ποια είναι η διαδικασία, έτσι, κανείς να βγάλει ένα σκοπό;
- Απ. Να μη πεις ότι τώρα θα κάτσω να γράψω. Να το αφήσεις να 'ρθει μόνο του. Εκεί που μελετάς εκεί που παίζεις εκεί που κάνεις ένα ταξίδι σου 'ρχεται μια ιδέα...
- (Διακοπή)
- Ερ. Πρώτα βγαίνει ο στίχος, πρώτα η μουσική, πώς γίνεται;
- Απ. Η μουσική, ε, κι εγώ δε γράφω στίχους... και μετά έρχεται... μετά... έχω κάποιους μαντιναδολόγους που συνεργάζομαι και προσπαθώ να ταιριάζω όσο το δυνατόν το κομμάτι, τη μουσική με το στίχο. Αυτό είναι πολύ

σημαντικό και πρέπει να δίνεται βάση, δηλαδή, να ταιριάζει και να δέσει ο στίχος με τη μουσική.

Ερ. Τι εννοείτε να ταιριάζει, δηλαδή το περιεχόμενο, το ύφος;

Απ. Το ύφος ακριβώς, ναι. Δε μπορείς να 'χεις ένα απαλό κομμάτι, ξέρω 'γω, και να έχεις επαναστατικές μαντινάδες, να σας φέρω ένα ακραίο παράδειγμα. Θέλει κάτι άλλο, το μελωδικό κομμάτι θέλει ίσως ένα παίνεμα ή ένα... ή ερωτικό στίχο, ή, θέλει λίγο προσοχή αυτό το πράγμα γιατί έχω κάνει κι εγώ τέτοιο... έχω κάνει κι εγώ αυτό το λάθος και το ακούω και συχνά. Κι από άλλους.

Ερ. Είπατε προηγουμένως ότι υπάρχουν ειδικοί μαντιναδολόγοι που συνεργάζεστε.

Απ. Ειδικοί...

Ερ. Ειδικοί που βγάζουν κάποιους στίχους...

Απ. Κάποιοι μαντιναδολόγοι, ναι.

Ερ. Ο στίχος αυτός δίνεται δωρεάν για μια δισκογραφική δουλειά ή είναι...

Απ. Εγώ έχω περισσότερο προσωπικές σχέσεις και φιλίες και δε μου 'χει ζητήσει κάποιος χρήματα. Τώρα κάποια ποσοστά από τη ΑΕΠΠ, όσοι είναι γραμμένοι, παίρνουνε. Αλλά εμένα προσωπικά δε μου 'χουν ζητήσει χρήμα.

Ερ. Και κολλάτε το στίχο μετά;

Απ. Μετά τη μουσική.

Ερ. Κάτι για τεσσάρια, εξάρια και οκτάρια που μας έχουνε πει για τα συρτά, αυτά τι είναι;

Απ. Τεσσάρια, οκτάρια, αυτός είναι ο χρόνος, τα δύο τέταρτα...;

Ερ. Αυτά τα λένε μέτρα... δηλαδή λένε ότι ο συρτός έχει τέσσερα μέτρα ή μπορεί να είναι πολλαπλάσιο του τέσσερα. Εσείς τα μετράτε έτσι αυτά;

Ερ. Όχι, εμείς δεν θέλουμε να σας πούμε τώρα τι εννοούν οι άλλοι αλλά αν εσείς έχετε κάποιον κανόνα και μετράτε.

Απ. Όχι, όχι. Δεν έχω...

Ερ. Πείτε ότι είναι ένα παιδί από τη Χίο που δεν έχει καμία σχέση με το κρητικό συρτό και σας ρωτήσει ας πούμε από πόσες, από τι αποτελείται ο συρτός, τι είναι ο συρτός. Πώς θα το περιγράψετε έτσι το σκοπό;

- Απ. Ότι έχει δύο μέρη, έτσι απλά, πρακτικά. Όπως το έμαθα εγώ έτσι θα προσπαθήσω να το δώσω. Δηλαδή δε θα μπω όμως σε μουσικές αναλύσεις.
- Ερ. Όταν λέτε ότι έχει δύο μέρη, τι εννοείτε;
- Απ. Πρώτο και δεύτερο μέρος ο συρτός.
- Ερ. Μπορεί καμιά φορά οι νέοι καλλιτέχνες να βάζουν και τρία μέρη;
- Απ. Όχι. Μόνο σ' ένα ταξίμι δηλαδή που δεν ξέρω αν θεωρείται το ταξίμι...
- Ερ. Μπορείς να μας πεις ένα παράδειγμα, ποιο είναι το πρώτο και ποιο είναι το δεύτερο μέρος; Πώς το εννοείς; Δηλαδή στον Πρώτο συρτό ας πούμε, ποιο είναι το πρώτο μέρος, ποιο είναι το δεύτερο;
- Ερ. Κατ' αρχήν ο Πρώτος ο συρτός έχει δύο μέρη ή τέσσερα;
- Απ. Δύο μέρη έχει.
- Ερ. Δύο μέρη έχει.
- Απ. Ναι, βέβαια.
- Ερ. Έχει μόνο ένα γύρισμα ή είναι ο χανιώτικος συρτός και το γύρισμά του που λέμε καμιά φορά...
- Απ. Ε, είν' άλλος σκοπός.
- Ερ. Άλλος σκοπός είναι.
- Απ. Ε, βέβαια. Ναι.
- Ερ. Θέλετε να μας πείτε έτσι ποιο είναι ...
- Απ. Πώς να σας το πω;
- Ερ. Τραγουδήσέ το.
- Απ. Ταραρα...
- Ερ. (Τραγουδάει)
- Ερ. Έτσι ακριβώς.
- Ερ. Να μας πεις ποιο είναι το πρώτο, και ποιο είναι το δεύτερο;
- Απ. Παραραραρα...
(Τραγουδάει)
Αυτό είναι το πρώτο μέρος.
- Ερ. Το πρώτο, πολύ ωραία, το δεύτερο;
- Απ. Παραραραρα...
(Τραγουδάει)
Κι αυτό είναι το δεύτερο μέρος.

- Ερ. Εσείς όταν φτιάχνετε δικούς σας σκοπούς, δικά σας τραγούδια...
- Απ. Τώρα, βάζεις κάποια πράγματα μέσα, προσπαθείς να είσαι μες το κομμάτι, δηλαδή στην κλίματα του κομματιού και τα λοιπά, να κάνεις κάποιες παραλλαγές, αλλά δε νομίζω ότι είναι... τα βασικά είναι αυτά τα δύο στον Πρώτο συρτό.
- Ερ. Στους δικούς σας συρτούς, στα δικά σας συρτά, στους δικούς σας σκοπούς προσπαθείτε να έχετε πάντα δύο φράσεις ή δεν πειράζει αν έχετε και μία ας πούμε έτσι, σ' έναν σκοπό;
- Απ. Όχι μία. Το αποφεύγω εγώ. Αλλά δεν πειράζει, έχω ακούσει ένα φοβερό κομμάτι του Μελισσανάκη του Ζαχαρία Πώς το βαστάς ακρογιαλιά το τραγουδάει ο Μανώλης ο Κακλής μόνο σε ένα μέρος και....
- Ερ. Και η μαντινάδα πώς εξελίσσεται άμα έχει μόνο ένα μέρος;
- Απ. Ε, τραγουδιέται στο ίδιο...
- Ερ. Μπορείς να μας το πεις αυτό το τραγούδι πού 'ναι σε ένα μέρος. Εγώ δεν το ξέρω. Έτσι πάλι με μελωδία, να το πεις;
- Ερ. Σας παιδεύουμε βέβαια.
- Απ. Όχι δεν υπάρχει πρόβλημα.
- Ερ. Έχουνε μεγάλη σημασία αυτά τα πράγματα.
- Απ. Θα το πω τραγουδιστά... βέβαια πρωί είναι τώρα λίγο...
- Ερ. Όχι, δεν πειράζει. Δεν ενδιαφέρει η ποιότητα της φωνής σου, είναι απλώς για το... για τη δουλειά που δέλουμε.
- Απ. Λέει...
- (Τραγουδάει)
- «Πώς το βαστάς, πώς το βαστάς ακρογιαλιά, πώς το βαστάς ακρογιαλιά τση θάλασσας το κύμα
Κι εσύ παντέρμη κι εσύ παντέρμη μου καρδιά κι εσύ παντέρμη μου καρδιά του χωρισμού το κρίμα, του χωρισμού το κρίμα»
- Ερ. Μάλιστα. Όλος ο στίχος δηλαδή σε ένα μέρος, επαναλαμβάνεται δυο φορές.
- Ερ. Τραγούδια βγάζετε δικά σας;
- Απ. Εκτός από συρτά εννοείτε κάποια...;
- Ερ. Ναι.

- Απ. Έχω βγάλει, ναι. Έχω βγάλει κάποια τραγούδια σε ρυθμούς... σε καλαματιανά, σε νησιώτικα μπάλο κ.λπ.
- Ερ. Έχετε βγάλει δηλαδή και μπάλο, ας πούμε;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Και τον έχετε ηχογραφήσει σε δίσκο;
- Απ. Ναι. Υπάρχει στο «Του φεγγαριού τα μυστικά», στο πρώτο μου CD κι έχω και τέτοια κομμάτια και «Στου έρωτα τα κάστρα».
- Ερ. Γιατί; Ποιος ήταν ο λόγος που βγάλατε, ας πούμε μπάλο ή καλαματιανά; Τα ζητάει ο κόσμος;
- Απ. Τα ζητάει, αυτό πήγα να πω. Τα ζητάει. Για εμπορικούς λόγους... Δηλαδή είναι κάτι που μπορεί να δώσει λίγο στο CD κάποιες παραπάνω πωλήσεις. Γιατί μας ενδιαφέρει, δηλαδή εμένα με ενδιαφέρει προσωπικά. Γιατί εφόσον κινούμαι επαγγελματικά με ενδιαφέρει ο κόσμος, και ο κόσμος που κινείται αυτή τη στιγμή στο χώρο της κρητικής μουσικής.
- Ερ. Ποιο είναι το σχήμα με το οποίο ηχογραφείτε τους δίσκους σας; Ποια όργανα βάζετε;
- Απ. Εκτός από λύρα – λαούτο...
- Ερ. Κατ' αρχήν έχετε ένα λαούτο ή δυο;
- Απ. Δύο λαούτα περνάμε στην ηχογράφιση. Το ένα παίζει σόλο, το άλλο παίζει «βούρτσα». Αν μπορείτε να με καταλάβετε βούρτσα είναι ...
- Ερ. Μόνο ακόρντα δηλαδή, ε;
- Απ. Ναι. Κιθάρα, μπάσο, αυτά. Και κανένα κρουστό μπαίνει συνήθως κανένα νταούλι, κανένα τουμπελέκι και σε μερικά κομμάτια βάζω και ντραμς.
- Ερ. Υπάρχουν συγκεκριμένοι σκοποί που βάζετε νταούλι και συγκεκριμένοι που χρησιμοποιείτε τουμπελέκι;
- Απ. Τουμπελέκι, να σας πω την αλήθεια, πολύ σπάνια το βάζω γιατί δε με εκφράζει, δε με αντιπροσωπεύει. Το νταούλι μ' αρέσει πάρα πολύ. Δηλαδή, αν μπορούσα δηλαδή και υπήρχε η οικονομική δυνατότητα, γιατί είναι τα πράγματα λίγο περιορισμένα τώρα όπως κινούμαστε εμείς στα κρητικά, δηλαδή δε μπορούμε να 'χουμε κάποια όργανα μαζί μας παραπάνω. Δηλαδή αν μπορούσα θα το είχα καθιερώσει το νταούλι. Και πάει περισσότερο σε κοντυλιές και σε σούστα. Δένει πάρα πολύ.

- Ερ. Στον Άγιο Βασίλειο, είχατε ακούσει ποτέ να υπήρχε, έτσι νταούλι; Λύρα με νταούλι;
- Απ. Μόνο με νταούλι;
- Ερ. Ναι.
- Απ. Όχι.
- Ερ. Γενικά νταούλι χρησιμοποιούσαν οι παλιότεροι;
- Απ. Ναι, αμέ... βέβαια.
- Ερ. Έχετε ακούσει, ας πούμε, ποτέ τον παππού σας να αναφερόταν και να έλεγε «αυτός έπαιζε νταούλι»;
- Απ. Όχι από τον παππού μου, αλλά έχω ακούσει ότι υπήρχε κάποιος και έπαιζε... αλλά δε θυμάμαι σε ποιο χωριό, ότι έπαιζε διάφορα κρουστά και νταούλι. Και μάλιστα λέγεται ότι ήταν και περιζήτητος στα γλέντια.
- Ερ. Σε ποια επαρχία;
- Απ. Άγιο Βασίλειο.
- Ερ. Σε άλλες περιοχές του Ρεδύμνου;
- Απ. Όχι, δε θυμάμαι, δε ξέρω. Σίγουρα όμως θα υπήρχαν.
- Ερ. Παίζει στη δισκογραφία σας ας πούμε... τα βάζει όλα αυτά τα όργανα ένας; Κιθάρα, λαούτο... τα περνάει ο ίδιος;
- Απ. Όχι πάντα.
- Ερ. Όπως εχθές ο κύριος Χαλκιαδάκης;
- Απ. Όχι πάντα, όχι. Προσαρμοζόμαστε δηλαδή στις συνθήκες που... Όταν ανέβουμε κάποια στιγμή δηλαδή αν ηχογραφήσουμε κάτι στην Αθήνα, είναι δύσκολο να πάρουμε κάποιους μουσικούς από δω πέρα και ο Γιώργης ο Χαλκιαδάκης είναι πολύ καλός μουσικός, δηλαδή το θεωρώ ότι μπορεί να με... να μου βγάλει τη δουλειά πάρα πολύ καλά. Στην τελευταία συγκεκριμένα που έχουμε κάνει ηχογράφηση, τα παίζει όλα ο Γιώργης.
- Ερ. Πόσους δίσκους έχετε βγάλει;
- Απ. Εφτά... εφτά CD έχω κάνει. Ναι.
- Ερ. Από πότε ξεκινήσατε;
- Απ. Απ' το '94 περίπου... το '94.
- Ερ. Πιστεύετε ότι ένας νέος καλλιτέχνης, έτσι, καθιερώνεται με τη δισκογραφία;

- Απ. Ναι, νομίζω ότι η δισκογραφία είναι το παν. Γιατί έρχεται κάποιος σ' ένα γλέντι, σ' ακούει, του αρέσεις, του κεντρίζεις το ενδιαφέρον και μετά άμα δεν... άμα τον έχεις ικανοποιήσει θα ψάξει να σε βρει να σε ρωτήσει: «έχεις κάποια δουλειά, κάποια δισκογραφία;» Θα πάει να πάρει τη δουλειά σου, θα την έχει. Ενώ μετά, αν δεν έχεις κάποια δισκογραφία, μετά από κάποιο χρονικό διάστημα θα σε ξεχάσει.
- Ερ. Σε ποια μαγαζιά έτσι της περιοχής του Ρεθύμνου έχετε παίζει; Είπαμε προηγουμένως γενικά για γλέντια σε χωριά.
- Απ. Σε χωριά, ναι.
- Ερ. Σ' ένα σωρό χωριά. Σε μαγαζιά έχετε παίζει καθόλου;
- Απ. Σε μαγαζιά... και βέβαια... στα «Λευκά Όρη», στον «Εσπερο», στου «Κονταρού», στο «Πέλαγος», «Μέγαρο», «Φάρο», στο «Κρήτη»...
- Ερ. Στην Αθήνα;
- Απ. Ναι. Στο «Κρητικό Κονάκι», στο «Κρήτη», αυτά.
- Ερ. Σ' αυτά τα μαγαζιά τώρα τι χρησιμοποιείτε, τι σχήμα χρησιμοποιείτε;
- Απ. Λύρα, λαούτο, κιθάρα,
- Ερ. Ένα λαούτο;
- Απ. Ένα λαούτο, μπάσο...
- Ερ. Το λαούτο το παίζει ποιος, ο Χαλκιαδάκης;
- Απ. Ο Χαλκιαδάκης ο Γιώργος, ναι... μπάσο και...
- Ερ. Και κιθάρα, ποιος είναι στην κιθάρα;
- Απ. Ο Γιώργος ο Βλάχος.
- Ερ. Έχετε μόνιμο σχήμα;
- Απ. Μόνιμο σχήμα, ναι, έχω μόνιμο σχήμα. Ναι. Και ο Νίκος ο Ανιφαντάκης παίζει μπάσο.
- Ερ. Ντραμς, νταούλι ή τουμπελέκι;
- Απ. Όχι, δεν έχω σε εμφανίσεις μου. Έχω μόνο... είμαστε μόνο τέσσερις. Σας εξήγησα το λόγο προηγουμένως. Και οι χώροι είναι περίεργοι, αλλά και δε μπορούμε να πληρωθούμε, ξέρω 'γω, όλοι.
- Ερ. Ναι. Ο καταστηματάρχης κάνει ας πούμε τη συμφωνία;
- Απ. Και δε μ' αρέσει κιόλας εγώ θέλω να κινούμαι με ποσοστά και με τους συνεργάτες μου και όχι με κάποιο μεροκάματο. Δηλαδή θέλω να

πληρώνεται αν όχι όπως εμένα, με μικρή διαφορά, να υπάρχει μικρή διαφορά.

Ερ. Παραγγελιές δίνονται στα καταστήματα αυτά;

Απ. Και βέβαια. Και είναι... οι παραγγελιές είναι μες στη..., εγώ μεγάλωσα με τις παραγγελιές. Δηλαδή εγώ θυμάμαι ο πατέρας μου μ' έστειλε να παραγγείλω, ξέρω 'γω, δε μπορώ εγώ να πάω να πω, να τις απαγορεύσω ή να τις, μικρό δηλαδή μου 'λεγε «πήγαινε να παραγγείλεις τον τάδε σκοπό», ας πούμε...

Ερ. Και πώς γίνεται; Βάζουν χρήματα σε κάποιο ειδικό μέρος;

Απ. Δεν υπάρχει ειδικό μέρος.

Ερ. Πώς γίνεται;

Απ. Και δεν είναι κι απαραίτητο, δηλαδή.

Ερ. Παραγγέλνει κάποιος, έτσι; Δίνει στα όργανα χρήματα προτού χορέψει ή μετά;

Απ. Και προτού και μετά.

Ερ. Τα πετάνε κάτω, τα βάζουν κάπου;

Απ. Κάτω, κάτω τα πετάνε.

Ερ. Τα πετάνε κάτω.

Απ. Ναι.

Ερ. Οι καταστηματάρχες όταν κάνετε ας πούμε μία συμφωνία είναι για μικρό διάστημα, για τρίμηνο, για δίμηνο, για δύο μέρες;

Απ. Για μία μέρα και εντάξει έχω παίξει και σε μαγαζί ένα μήνα. Όχι παραπάνω. Εγώ τα αποφεύγω δηλαδή. Πιστεύω ότι δε χρειάζεται παραπάνω, δηλαδή και εσύ φθείρεσαι και κουράζεσαι και κουράζεις και τον κόσμο. Δεν πρέπει να τα δίνουμε όλα. Σιγά - σιγά νομίζω πρέπει να τα δίνουμε, πρέπει να σε αναζητήσει κι ο άλλος. Δηλαδή να περιμένει να σε ξανακούσει. Δεν είναι ανάγκη να σε χορτάσει.

Ερ. Διαφοροποιείται το παίξιμό σας όταν παίζετε σε μαγαζί απ' όταν παίζετε σ' ένα γλέντι σ' ένα χωριό;

Απ. Όχι, όχι.

Ερ. Ζητάει ο κόσμος άλλα πράγματα ή τα ίδια?

- Απ. Μόνο που στο γλέντι έχει περισσότερο παραγγελίες, ενώ στο μαγαζί κάνεις κάποιο πρόγραμμα. Στο πανηγύρι συνήθως του χωριού μαζεύεται το χωριό, θα χορέψουν συγγενείς, φίλοι, μεταξύ τους, θα παραγγείλουν... ενώ στο μαγαζί θα πρέπει να ξεκινήσεις συγκεκριμένη ώρα, να κάνεις ένα πρόγραμμα... Διαφορετικό, δηλαδή θα παίζεις τα μαλεβιζιώτικα... δείχνεις κάτι άλλο. Παίζεις πιο έντεχνα κομμάτια, πιο ακουστικά στην αρχή, και ανεβάζεις σιγά - σιγά τους ρυθμούς.
- Ερ. Υπάρχει συγκεκριμένος σκοπός με τον οποίο ξεκινάτε ας πούμε τα καρδιστικά, τα ακουστικά;
- Απ. Ανεβαίνουνε συνήθως τα άλλα παιδιά, παίζουνε μια εισαγωγή και ξεκινάμε μ' ένα κομμάτι που το 'χω γράψει σε κάποια δουλειά μου ή σε ζωντανή ηχογράφιση ή σε κανονική δισκογραφία.
- Ερ. Με τον χορό ξεκινάτε με συγκεκριμένους, ας πούμε, σκοπούς;
- Απ. Ό,τι μου ζητήσουν.
- Ερ. Ο πρώτος που λένε καμιά φορά ότι συνήθως ανοίγει το χορό, ισχύει αυτό;
- Απ. Δεν ισχύει αυτό. Επειδή λέγεται πρώτος, σαν πρώτο λένε, τον θεωρούνε γιατί... τον θεωρούνε καλύτερο, όχι ότι είναι ο πρώτος που παίζουμε. Εφόσον δεχόμαστε παραγγελίες ό,τι ικανοποιεί το χορευτή αυτό θα του παίζουμε.
- Ερ. Στο κατάστημα όμως που κάθονται ...
- Απ. Δε μπορεί ν' ανέβει κάποιος να χορέψει και να μας πει παίξε μου το Δώσε μου το δικαίωμα του Σκορδαλού να του πούμε όχι, είναι το πρώτο θα παίζουμε τον πρώτο!
- Ερ. Ναι. Αλλά στο κατάστημα κάνετε ένα πρόγραμμα.
- Απ. Ναι.
- Ερ. Και με κάποιο τρόπο ας πούμε αρχίζετε να παίζετε για να χορέψει ο κόσμος. Ή δ' αρχίσετε με παραγγελιά, δηλαδή θα σηκωθεί κάποιος για να σας πει...;
- Απ. Όχι. Εντάξει, πάλι. Τα μαγαζιά τώρα έχουνε λίγο, περιμένουνε ν' ακούσουνε, να φάνε κάτι, να πιούν ένα ποτό και μετά ξεκινάνε. Αν έρθει η παραγγελιά, δεν έχω πρόβλημα. Δηλαδή διαφοροποιείται το πρόγραμμα, δεν είμαστε μέσα σε καλούπια.

- Ερ. Υπάρχει κάποιος σκοπός που κλείνει το γλέντι σ' ένα χωριό;
- Απ. Όχι.
- Ερ. Σ' ένα γάμο;
- Απ. Ούτε. Δηλαδή, δεν ξέρω, μετά ξέρετε κυριαρχεί λίγο ο αυθορμητισμός. Έχει καταναλωθεί και αρκετό κρασί, ρακί και τα λοιπά, ο κόσμος παραγγέλνει, χορεύει είναι σε μια όρεξη, σου ζητάει το τάδε κομμάτι, το τάδε, το τάδε και δεν έχω κλείσει με κάτι πιο στάνταρ κομμάτι. Δηλαδή δεν έχω ένα κομμάτι που θα πω, που θα κλείνω μ' αυτό.
- Ερ. Ούτε λέτε ποτέ «άντε να παίξουμε σκορπίδη, τον σκορπιστό», κάτι τέτοιο;
- Απ. Όχι.
- Ερ. Καμία φορά σας έχει συμβεί να σας δώσουνε μια παραγγελιά μέσω μαντινάδας;
- Απ. Όχι. Δε θυμάμαι.
- Ερ. Υπάρχουν έτσι κώδικες επικοινωνίας όταν χορεύει κάποιος; Σας κάνει κάτι με το χέρι ή με το νεύμα ή με τα μάτια ή πιο σιγά ή ανέβασε;
- Απ. Όλα... ναι. Γίνεται αυτό, όλα αυτά τα... Αλλά η μόνη επικοινωνία για μένα που θα 'πρεπε να υπάρχει ή θα είχαμε, να κοιτάξεις το χορευτή στα... πως κινείται και τα πόδια του. Δηλαδή εμένα οι κινήσεις των χεριών και οι μορφασμοί, τα νεύματα και τα λοιπά δε μ' ευχαριστούν δηλαδή τα θεωρώ λίγο εκτός χώρου. Δηλαδή πρέπει να υπάρχει ένα άλλο είδος επικοινωνίας, μάλλον πρέπει να υπάρχει το είδος επικοινωνίας που σας είπα. Δηλαδή να κοιτάς το χορευτή και με τον τρόπο που κινείται και χορεύει και να τον καταλάβεις, δηλαδή, μπορείς να πεις ότι, ξέρω 'γω, και τον βλέπεις έχει ένα στυλ, να τον σηκώσεις λίγο, να κάνει κάποιο ταλίμι, δηλαδή πρέπει να... εκεί πρέπει να περιορίζεται η επικοινωνία, όχι με κινήσεις και... Τώρα, δυστυχώς, περισσότερο, δηλαδή δεν προλαβαίνεις να παίζεις τριάντα δευτερόλεπτα και σου κάνει το χέρι «σήκωσε... σήκωσε... σήκωσε». Αλλά δεν είναι έτσι.
- Ερ. Σε ποιους σκοπούς το κάνει αυτό;
- Απ. Στο συρτό κυρίως.
- Ερ. Στις παραγγελιές που κάνουνε λένε συνήθως τι κομμάτια, ποια θέλουνε?
- Απ. Ναι, ναι.

- Ερ. Με ποιο να ξεκινήσεις δηλαδή ή ποιο θα περιλαμβάνεται.
- Απ. Ακριβώς. Ξέρω ‘γω, λέει παίξε μου... εκτός από όνομα τραγουδιού, δηλαδή το σκοπό τον τάδε, λένε παίξε μου ξέρω ‘γω, Σκορδαλό. Και σ’ αφήνουνε ...
- Ερ. Γενικά.
- Απ. Ναι, γενικά. Παίξε μου Κλάδο ή παίξε μου Μούντη. Δηλαδή σ’ αφήνουνε να..., σου ‘χουνε επιλέξει τον καλλιτέχνη, δε σου επιλέγουν το κομμάτι.
- Ερ. Όταν παίζετε εσείς, πού ευχαριστιέστε καλύτερα, να παίζετε σε κατάσταση, σε μαγαζί ή σε χωριό, ας πούμε;
- Απ. Ε, κάθε χώρος έχει τα δικά του θετικά ή αρνητικά. Εντάξει, εμένα μ’ αρέσει, στα χωριά είναι πιο καλά, ε, είναι πιο... αλλά, όχι, όχι, δε μπορώ να πω τώρα, και στα μαγαζιά που εμφανιζόμαστε, κάνεις το πρόγραμμά σου, έρχεσαι σ’ επαφή με τον κόσμο, έρχεται ο κόσμος να σε δει, θα περάσει, δηλαδή, θα ξαναπεράσει, θα... Ο κάθε χώρος έχει τα δικά του.
- Ερ. Ποιες ηλικίες έρχονται στα μαγαζιά;
- Απ. Εγώ τώρα τελευταία βλέπω και... Εγώ ξεκίνησα περισσότερο με νεολαία δηλαδή ερχότανε νεολαία στα γλέντια μου, αλλά τώρα τελευταία βλέπω και μεγαλύτερους ανθρώπους και αυτό με ικανοποιεί και μ’ ευχαριστεί. Δηλαδή και πενηντάρηδες και εξηντάρηδες και παλιούς μερακλήδες, έτσι, αυτό είναι κάτι που μ’ αρέσει. Αυτό δεν το ‘χα και είναι... περισσότερο είχα να κάνω με νεολαία. Ναι.
- Ερ. Παίζετε διαφορετικά όταν έχετε μια παραγγελιά από μεγαλύτερο σε ηλικία;
- Απ. Όχι, όχι. Διαφορετικό πρόγραμμα δεν κάνω, αλλά αν σηκωθεί κάποιος και είναι σε μεγαλύτερη ηλικία πρέπει να του παίζεις κάπως διαφορετικά.
- Ερ. Τι εννοείτε, δηλαδή;
- Απ. Να του παίζεις σε πιο χαμηλούς ρυθμούς, λίγο πιο αργά και μετά να τον δεις πάλι και να ανεβεί. Δηλαδή δε ξέρεις πώς θα κινηθεί αλλά θα ξεκινήσεις πάντα αργά.
- Ερ. Οι νέοι άνθρωποι σου ζητάνε συνδέτη όπως είπες πριν, δηλαδή ένας νεαρός να έρθει να σου ζητήσει παίξε μου Σκορδαλό ή Μουντάκη ή κάποιον άλλο;
- Απ. Ναι, ναι.
- Ερ. Σου ζητάνε, έτσι;

- Απ. Ναι.
- Ερ. Οι περισσότεροι τι ζητάνε; Τραγούδι ας πούμε ή ...
- Απ. Τραγούδι, τραγούδι.
- Ερ. Οι μεγαλύτεροι;
- Απ. Οι μεγαλύτεροι... «παίξε μου...», όνομα ζητάνε.
- Ερ. Και περισσότερο τι ζητάει ο κόσμος;
- Απ. Τι κομμάτι εννοείτε;
- Ερ. Κατ' αρχήν το συρτά έχουν την πρωτοκαθεδρία; Σε συρτό πάντα θα ζητήσουνε ή θα ζητήσει ο κόσμος και σούστα και μαλεβιζιώτης;
- Απ. Όχι, όχι. Και μαντινάδες και... ε, μετά τα συρτά πάει ο μαλεβιζιώτης. Και μαντινάδες μου ζητάνε πάρα πολύ και κάποια κομμάτια που μ' έχουνε, εμένα, ξέρω 'γω, καδιερώσει.
- (Διακοπή)
- Ερ. Λέγαμε ποιους σκοπούς σας ζητάει περισσότερο ο κόσμος. Περισσότερο τα συρτά μου είπατε και μετά έρχεται ο μαλεβιζιώτης.
- Απ. Συρτά, μαλεβιζιώτη... ο μαλεβιζιώτης έρχεται μετά τα συρτά. Δηλαδή όταν χορεύουνε ένα συρτό θέλουνε μετά ένα πιο γρήγορο μετά. Αλλά ζητάνε και κομμάτια πιο ζωηρά, πιο ζωντανά σε στυλ «Χαραυγής», τέτοια πράγματα. Ζητάνε πάρα πολύ. Εμένα μου ζητάνε κάποια κομμάτια που έχω γράψει στα CD μου και μ' έχουν γνωρίσει μέσα απ' αυτά.
- Ερ. Ποια είναι αυτά που ζητάνε περισσότερο; Ποια δικά σας;
- Απ. Μου ζητάνε το *Ανιστορούμαι*, το *Λένε για μένα*, το *Λες μ' αγαπάς*... αυτά. Το *Ανιστορούμαι* είναι συρτά το *Λένε για μένα* και το *Λες μ' αγαπάς* είναι σε κοντυλιές, σε μαντινάδες.
- Ερ. Το *Ανιστορούμαι* πού και πού είναι δικό σας;
- Απ. Όχι, δεν είναι δικό μου, είναι του Γιώργη του Φραγκιουδάκη. Γιώργης Φραγκιουδάκης από το...
- Ερ. Όταν λέτε «αυτό που έχω βγάλει» εννοείτε σε δίσκο;
- Απ. Έχω κυκλοφορήσει σε CD.
- Ερ. Το 'χεις γράψει το *Ανιστορούμαι*; Ο Γιώργης το 'χει γράψει;
- Απ. Το 'χει γράψει κι ο Γιώργης.
- Ερ. Από δικούς σας σκοπούς όμως που έχετε βγάλει ο ίδιος, τους ξέρει ο κόσμος;

- Απ. Τους ξέρει, ναι. Του φεγγαριού τα μυστικά μου το ζητάνε πάρα πολύ συχνά.
Και το
Μονοπάτι. Αρκετά κομμάτια από τα δικά μου. Αλλά περισσότερο Του φεγγαριού τα μυστικά, από δικά μου - δικά μου.
- Ερ. Έχετε παίξει σε συλλόγους σε άλλες περιοχές της Ελλάδας; Σας καλούν οι σύλλογοι;
- Απ. Ναι, έχω παίξει σε πάρα πολλά μέρη. Έχω παίξει στα Δωδεκάνησα πάρα πολύ, Κω, Ρόδο, Κάλυμνο, Κάσο, Κυκλάδες, Μήλο, Κίμωλο, Νάξο, Αμοργό, Μύκονο, Σύρο θα πάω τώρα, Πελοπόννησο, Καλαμάτα...
- Ερ. Εκεί τι ζητάει ο κόσμος ν' ακούσει;
- Απ. Θέλει κρητική μουσική. Δεν θέλει, δεν τους ενδιαφέρει να... Δηλαδή τους παίζουμε κάποια νησιώτικα και...
- Ερ. Από χορούς;
- Απ. Χορεύουμε με έναν δικό τους τρόπο.
- Ερ. Δηλαδή χορεύουμε συρτό;
- Απ. Ναι, ναι. Αλλά κάπως διαφορετικά, κάπως διαφορετικά. Δηλαδή ένα μείγμα όπως το χορεύουν οι Χανιώτες, οι Ρεθυμιώτες, δεν τους έχω καταλάβει πολύ αλλά τους βλέπω ότι εκφράζονται και τους αρέσει αυτό το πράγμα που... εμένα με ικανοποιεί κι αυτό.
- Ερ. Σε πανηγύρια πηγαίνετε, σε συλλόγους, πώς γίνεται δηλαδή...
- Απ. Σε μαγαζιά, σε συλλόγους, δηλαδή, πέρυσι με κάλεσε μια ποδοσφαιρική ομάδα στην Κω. Φέτος κάνουνε...
- Ερ. Δηλαδή για να καταλάβουμε, το κοινό σας είναι μόνο Κρήτες που έχουν εγκατασταθεί σε άλλα μέρη, για παράδειγμα στην Κάσο;
- Απ. Όχι, όχι. Είναι ντόπιοι. Δηλαδή στη Κω που πάμε αρκετά συχνά, υπάρχει ένα χωριό που λέγεται Κέφαλος που ακούνε περισσότερο κρητικά από οτιδήποτε άλλο.
- Ερ. Ο Κάτω χορός εκεί μοιάζει με το δικό μας σε Σιγανό, έχετε ακούσει καθόλου τον Κάτω;
- Απ. Έχουνε... τα Δωδεκάνησα έχουνε, είναι κάτι άλλο, δηλαδή δεν είναι ακριβώς νησιώτικα δεν είναι όπως τα κυκλαδίτικα τα νησιώτικα. Έχουνε πολλά κοινά στοιχεία: η κρητική και η δωδεκανησιακή μουσική.

- Ερ. Ζητάνε περισσότερο κοντυλιές ή χορευτικά, συρτά;
- Απ. Συρτά και κοντυλιές. Λιγότερο μαλεβιζιώτη, εκεί.
- Ερ. Σούστα; Ζητάνε σούστα;
- Απ. Σούστα, όχι.
- Ερ. Δε ζητάνε σούστα;
- Απ. Όχι, όχι. Θέλουνε μία άλλη. Θέλουνε τη ροδίτικη σούστα. Ταραταρα...
(Τραγουδάει)
Ναι, παίζεται στη Ρόδο αυτή η σούστα και περισσότερο ζητάνε αυτή.
- Ερ. Στο εξωτερικό έχετε παίξει;
- Απ. Στην Κύπρο έχω παίξει, μ' έχουν καλέσει στον Καναδά, δεν κατάφερα να πάω, φέτος όμως θα πάω και Αμερική και Αυστραλία. Είπα φέτος θα...
(γελάει). Ναι.
- Ερ. Σε συναυλία ή σε γλέντι;
- Απ. Μ' έχει καλέσει, μ' έχουν καλέσει στην Αμερική η νεολαία του New Jersey, η νεολαία της Αμερικής, νομίζω ότι εδρεύει εκεί όλη η νεολαία, ξέρω 'γω, ο σύλλογος αυτός. Κι επειδή θα βρεθώ σ' αυτή τη χοροεσπερίδα θα παίξω και σε δυο - τρεις ακόμα εκδηλώσεις Κρητών, δηλαδή, κάποιους γάμους... κάποια συνεστίαση μέσα σε κάποιους συλλόγους και στον Καναδά. Εφόσον θα βρίσκομαι εκεί θα πάω και στον Καναδά. Τώρα στην Αυστραλία μ' έχει καλέσει ιδιώτης που θα με πάει σε κάποια συγκεκριμένα μαγαζιά. Δεν έχει σχέση δηλαδή με το σύλλογο. Ναι. Με τους συλλόγους, δηλαδή, των Κρητών. Έχει αλλά δε θα γίνουμε με τη συνεργασία τους.
- Ερ. Ναι. Τι νομίζετε ότι πιάνει έτσι έναν καλό χορευτή, έναν μερακλή ας πούμε; Τι πρέπει να του κάνει ο Βορδώνης ο Στέφανος για να τον πιάσει, αυτό που λέμε να τον συγκινήσει, να του πει κάτι μέσα του;
- Απ. Δε μπορείς να τους πιάσεις όλους τους μερακλήδες. Δηλαδή... και δεν περιμένεις να αρέσεις και σε όλους. Σίγουρα έχεις κάποιους ανθρώπους που έχεις κάποια κοινά σημεία επαφής. Κάποια κοινά σημεία δηλαδή και επικοινωνείς κάπως διαφορετικά. Αυτούς θέλω εγώ σαν Στέφανος, δηλαδή αυτούς που μπορώ να επικοινωνήσω μαζί τους. Δηλαδή που θα με καταλάβουνε. Αν είσαι αληθινός και βγαίνει από μέσα σου αυτό που κάνεις

- πιστεύω ότι θα βρεις τους μερακλήδες σου που θα τα πείτε όχι με τα λόγια, θα τα πείτε κάπως διαφορετικά, με τη ψυχή.
- Ερ. Λύρες από πού αγοράζετε; Κατ' αρχήν, πόσες λύρες έχετε;
- Απ. Είχα τέσσερις αλλά δυστυχώς τις δύο μου τις έκλεψαν μες απ' τα αυτοκίνητο.
- Ερ. Ναι, ε; Ήτανε παλιές αυτές που σου κλέψανε;
- Απ. Οι πρώτες μου λύρες ήτανε. 'Όχι πάρα πολύ παλιές αλλά ήτανε του '80 ήτανε, '80 – '83 και η άλλη ήτανε του '90, εκεί περίπου.
- Ερ. Η κλοπή δηλαδή ήτανε...
- Απ. Μου άνοιξαν το αυτοκίνητο να πάρουν το κασετόφωνο, πήραν μαζί και τη λύρα. Και μιλάμε για πολύ μικρό... ίσα-ίσα για μία ώρα – μιάμιση τις είχα αφήσει στο...
- Ερ. Θέλω να πω δηλαδή, δεν ήτανε δηλαδή κλοπή για τις λύρες;
- Απ. Όχι, όχι.
- Ερ. Από πού τις είχατε αγοράσει; Τις είχατε παραγγείλει, τις είχατε δει και σας είχαν αρέσει, αυτές οι δύο πρώτες λύρες;
- Απ. Την πρώτη λύρα μου την διάλεξε ο Αστρινός ο Ζαχαριουδάκης που σας είπα προηγουμένως, μου την είχε φτιάξει ο Φραγκιάς ο Χριστοδουλάκης ...
- Ερ. Από την Αθήνα;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Ο οποίος έχει και τώρα οργανοποιείο;
- Απ. Νομίζω ότι έχει πεθάνει τώρα. Μετά πήρα από τον Ξέκαλο, από 'να παιδί από το Γερακάρι τη δεύτερη, η τρίτη πάλι ήταν του Ξέκαλου και τώρα πριν ένα μήνα πήρα μια τέταρτη από τον Κεραμιανάκη από το Ρέθυμνο.
- Ερ. Πόσο κοστίζει περίπου μια λύρα σήμερα σ' αυτούς τους οργανοποιούς;
- Απ. Εξακόσια Ευρώ παίρνεις μια πολύ καλή λύρα.
- Ερ. Και πώς γίνεται; Παραγγέλνεις το όργανο ή βλέπεις και όποια σου κάνει;
- Απ. Όχι, πας κι ακούς. Πας κι ακούς. Ποιο σου ταιριάζει στο χέρι και στον ήχο. Εγώ το τελευταίο που κοιτάζω είναι η ομορφιά. Να είναι βολική στο παίξιμο και να 'χει καλό ήχο.
- Ερ. Ποιοι άλλοι οργανοποιοί υπάρχουν εδώ στο Ρέθυμνο;

- Απ. Απ' το Ατσιπόπουλο είναι κάποιος εκεί που... και κάνει το μαγαζί του εκεί που ήτανε παλιά ο φημισμένος ο Σταγάκης. Ο Μανώλης ο Σταγάκης που λέγεται...
- Ερ. Παπαλεξάκης;
- Απ. Παπαλεξάκης, ναι.
- Ερ. Και είναι και πατέρας και γιος εκεί;
- Απ. Εγώ τον πατέρα ξέρω. Βλέπω κι ένα παιδί εκεί, πρέπει να είναι ο γιος του. Δεν έχω δει όργανά του για να 'μαι ειλικρινής, τώρα ο Κεραμιανάκης είναι πάρα πολύ καλός, ο Ξέκαλος...
- Ερ. Σε κανένα χωριό ή στη Λαμπινή... ή αλλού;
- Απ. Όχι. Στον Κισσό είναι κάποιος που... αλλά δε ξέρω το όνομά του. Δεν το θυμάμαι.
- Ερ. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της καλής λύρας; Έχετε εσείς κάποια γνωρίσματα τα οποία ξεχωρίζετε χωρίς ν' ακούσετε τη λύρα;
- Απ. Όχι, όχι.
- Ερ. Δηλαδή μπορείτε να παρατηρήσετε το καπάκι και να πείτε «α, αυτό πρέπει να βγάζει καλό ήχο»;
- Απ. Όχι. Εγώ δεν έχω αυτή την ικανότητα και δεν ξέρω αν κάποιος την έχει. Αλλά άμα την πιάσεις τη λύρα στο χέρι σου και σου ταιριάζει στα δάχτυλα και στον ήχο, είναι όλα μια χαρά.
- Ερ. Οι χορδές; Παίρνετε συγκεκριμένη μάρκα χορδές;
- Απ. Ναι.
- Ερ. Ποιες προτιμάτε εσείς;
- Απ. Δε θυμάμαι πώς λέγονται... docal, αν δεν κάνω λάθος. Στον μπλε το φάκελο.
- Ερ. Κι από τι υλικό είν' αυτές;
- Απ. Δε ξέρω λεπτομέρειες...
- Ερ. Δε μου λες Στέφανε, αν δεις μια λύρα – δεν τη έχεις παίξει εννοείται – μπορείς περίπου από την εμφάνιση, έτσι, να προσδιορίσεις περίπου τι ήχο θα βγάζει; Δηλαδή αν θα βγάλει μια γλυκιά μελωδία, αν είναι χαμηλός ο ήχος της ή αν είναι σκληρός;

- Απ. Σίγουρα μπορώ να ξεχωρίσω την επαγγελματική από την ερασιτεχνική αλλά...
- Ερ. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά αυτά: Τι εννοείς όταν λες επαγγελματική κατ' αρχήν;
- Απ. Δηλαδή να μπορεί να παίζει σε μηχανήματα, να βγάζει σωστό ήχο στο στούντιο.
- Ερ. Στα μηχανήματα ποια είναι τα χαρακτηριστικά της λύρας; Ποιες είναι οι προϋποθέσεις; Δηλαδή άμα λες ότι αυτή τη λύρα την παίρνω για το μηχανήμα για το επαγγελματικό πλαίσιο, τι χαρακτηριστικά πρέπει να έχει;
- Απ. Κοιτάξτε, οι εργοστασιακές ή οι ερασιτεχνικές, τουριστικές και λοιπά φαίνονται νομίζω. Η επαγγελματική λύρα είναι νομίζω, δηλαδή, θέλει περισσότερο ο ήχος της να βγαίνει καθαρός, να μη... περισσότερο η Λα η χορδή με το που θα την παίζω στο στούντιο πολύ λίγες είναι οι λύρες που θα βγάλουνε τη Λα όπως πρέπει. Τη χορδή τη φιλή της λύρας. Εμφανισιακά είναι πιο προσεγμένες, το καπάκι τους είναι λίγο πιο... κάνουν την καμπύλη αυτή που πρέπει να κάνουν, δεν είναι πλακέ, δηλαδή φαίνεται τώρα ποια λύρα είναι...
- Ερ. Παρεμβάσεις κάνεις στον καθαλάρη; Αλλάζεις τη θέση του;
- Απ. Όχι, πρέπει να 'χει συγκεκριμένο μάκρος. Αυτό συνήθως το αφήνω πάνω στον οργανοποιό το οποίο δεν τον πειράζω εγώ τον καθαλάρη και ίσα - ίσα με το που μου δίνει μια λύρα τη σημαδεύω κιόλας να... με κάτι να... σε περίπτωση που πέσει να τον επαναφέρω.
- Ερ. Όταν παίζετε σε μαγαζιά τα μηχανήματα είναι του μαγαζάτορα ή εσείς τα κουβαλάτε;
- Απ. Όχι, όχι είναι δικά μας τα μηχανήματα. Δικά μας.
- Ερ. Σας αρέσει όταν παίζετε με μεγαλύτερη ένταση ή τα ρυθμίζετε κάπως χαμηλότερα;
- Απ. Όχι πολύ, μέτρια ένταση. Μέτρια ένταση, δεν είναι καλό να... Κουράζει λίγο αυτό. Αν παίζεις σε κάποιους χώρους που χρειάζεται, έχεις πολλά άτομα θα παίζεις με μεγάλες εντάσεις. Αλλά και πάλι δεν ενοχλεί σε μεγάλους χώρους στον πολύ τον κόσμο η μεγάλη ένταση.

- Ερ. Βιολί υπάρχει εδώ στο Ρέθυμνο καθόλου;
- Απ. Δεν έχω υπόψη μου κάποιον που να παίζει βιολί.
- Ερ. Μαντολίνο έχει εδώ στο Ρέθυμνο;
- Απ. Ναι, πάρα πολύ.
- Ερ. Συρτά παίζουν στο μαντολίνο;
- Απ. Ναι, αμέ. Βέβαια.
- Ερ. Και πηδηχτό; Μαλεβιζιώτη;
- Απ. Λιγότερο. Αλλά έχω ακούσει να παίζουνε.
- Ερ. Για σας η λύρα τι είναι; Θα μπορούσατε έτσι να ζήσετε χωρίς τη λύρα;
- Απ. Ε, όχι. Με τίποτα. Αυτό είναι το... αυτό δε μπορώ να το σκεφτώ καν. Εντάξει... Η λύρα είναι... έχω μάθει να επικοινωνώ και να εκφράζομαι μέσα από αυτήν. Δηλαδή σαν να χάνει ο, ποιος να σου πω τώρα, ο χειρούργος το νυστέρι του. Δε γίνεται. Δηλαδή... μαθαίνεις. Δηλαδή έχω μάθει τώρα και... είναι πολύ δύσκολο για μένα να πω ότι θα σταματήσω.
- Ερ. Μαθητές έχετε;
- Απ. Έχω δείξει κατά καιρούς αλλά όχι με την έννοια δάσκαλος – μαθητής, με την ώρα, με ωράριο και τα λοιπά. Δεν μπορώ να το κάνω αυτό. Νομίζω ότι δεν έχω την υπομονή αλλά κάποια παιδιά έτσι που τους δείχνω πέντε πράγματα βασικά, πώς να κρατάνε τη λύρα, πώς να κινούνται με το δοξάρι και πώς να μελετάνε, το ‘χω κάνει αυτό.
- Ερ. Γιατί πιστεύετε ότι έχει τόση διάδοση η λύρα στο Ρέθυμνο; Στο νομό γενικότερα; Γιατί δεν έχουνε ας πούμε την ίδια διάδοση το βιολί στη Σητεία ή η λύρα στο Ηράκλειο;
- Απ. Εσείς πιστεύετε ότι στο Ρέθυμνο είναι περισσότερη η διάδοση της λύρας απ’ ό,τι στο νομό Ηρακλείου... ή στο...;
- Ερ. Βλέπουμε ότι είναι πολύ μεγάλοι, συνέπεσε να είναι Ρεθυμνιώτες, η ένταση θέλουμε να πούμε. Δηλαδή γιατί το Ρέθυμνο έβγαλε τόσους μεγάλους.
- Απ. Α, μάλιστα.
- Ερ. Και πολλούς. Όταν οι Μέλαμπες μόνο έχουνε είκοσι - τριάντα ονόματα λυράρηδων.

- Απ. Εννοείτε όχι τα μεγάλα ονόματα, Σκορδαλός, Μουντάκης και τα λοιπά εννοείτε και τους σύγχρονους.
- Ερ. Ας χωρίσουμε την ερώτηση σε δύο μέρη. Γιατί νομίζετε ας πούμε ότι βγήκαν τόσο μεγάλα ονόματα Κλάδος, Σκορδαλός, Μουντάκης, Ροδαμανθος, Σηφογιωργάκης τόσοι μεγάλοι ...
- Ερ. Σταματογιαννάκης...
- Ερ. Σταματογιαννάκης κ.λπ. σ' αυτό το νομό;
- Απ. Νομίζω ότι η Ρεθυμνιώτικη σχολή είναι κάπως διαφορετική και είναι λίγο πιο εύκολη, μπορεί δηλαδή τα τείχη της να τα ανοίξει, δηλαδή, δεν είναι... Τα Χανιά είναι πολύ δύσκολο να παίξεις κάτι και να αρέσει που να μην είναι χανιώτικο. Ενώ το Ρέθυμνο πάντα είχε πιο ανοιχτό, δηλαδή δεχότανε επιρροές από... έπαιρνε τα καλά του Ηρακλείου, έπαιρνε τα καλά του νομού Λασιθίου, Σητείας, έπαιρνε τα καλά των Χανίων, δηλαδή ήταν στο κέντρο, είναι πιο κεντρικά μάλλον, όχι ακριβώς στο κέντρο και του ήταν η... δηλαδή δεν είχε κανένα πρόβλημα να παίρνει πράγματα χωρίς να...
- Ερ. Δηλαδή θες να πεις ότι γεωγραφικά εισέπραττε από την άλλη πλευρά;
- Απ. Όχι μόνο γεωγραφικά αλλά και ότι δεχότανε δηλαδή... να σας δώσω το παράδειγμα της Κισσάμου. Η Κίσσαμος δε δέχεται τίποτα. Σου λέει μόνο τα κισσαμίτικα. Δηλαδή δεχότανε τις επιρροές ...
- Ερ. Ήταν ανοιχτή σε επιρροές.
- Απ. Έπαιρνε τα καλά πράγματα από τη Σητεία.
- Ερ. Δεν είχε εγωισμό να το πούμε έτσι.
- Απ. Όχι, δεν είχε εγωισμό.
- Ερ. Και το δεύτερο σκέλος της ερώτησης: Γιατί νομίζετε ότι τόσο νέοι άνθρωποι σήμερα μαθαίνουν λύρα στο Ρέθυμνο: Δε γίνεται το ίδιο με τη Σητεία. Δε μαθαίνουν βιολί, δε μαθαίνουν εκεί παραδοσιακά όργανα σε τέτοιο βαθμό που έχετε εδώ, νέα παιδιά, νέους οργανοπαίχτες.
- Απ. Ο τρόπος ζωής του Ρεθύμνου πιστεύω ότι από 'κει ξεκινάει, δηλαδή είναι μέσα στην παράδοση, κινούνται πολύ στο χώρο της παράδοσης στο Ρέθυμνο. Έχει πολλά χωριά ορεινά που έχουνε κρατήσει την παράδοση πάρα πολύ. Εγώ πιστεύω ότι εκεί οφείλεται, δηλαδή κινείται περισσότερο... ο τρόπος ζωής είναι αυτός που... δηλαδή δεν έχει μεγάλη διαφορά από τον

τρόπο ζωής, δηλαδή όπως ζούσαν πριν είκοσι χρόνια τριάντα, έχει ελάχιστες διαφορές, ενώ στη Σητεία νομίζω πως είναι ο τρόπος ζωής εντελώς διαφορετικός.

Ερ. Το ότι ένα παιδί μπορεί να βρει άνετα δουλειά ως λυράρης ας πούμε, αυτό παίζει ρόλο;

Απ. Άνετα δε νομίζω... άνετα δε βρίσκεις. Είναι αρκετοί... άνετα δε μπορώ να πω ότι βρίσκεις.

Ερ. Ή να το διατυπώσω αλλιώς... Ως επαγγελματίας ένας που θα μάθει λύρα και θα παίξει, ας πούμε, θα βγάλει τα προς το ζην. Μπορεί να μη γίνει το πρώτο όνομα αλλά μπορεί να βγάλει κάποιους δίσκους και να τον μάθει ο κόσμος σιγά - σιγά.

Απ. Ναι, αλλά είναι πολύ λίγοι αυτοί που μπορούν να σταθούν επαγγελματικά μόνο με τη λύρα. Δε νομίζω ότι είναι πάρα πολλοί. Δηλαδή μπορώ να πω ότι στο Ρέθυμνο τώρα, αυτοί που έχουνε μόνο τη λύρα είναι μετρημένοι στα δάχτυλα των χεριών. Και πολλούς λέω, νομίζω. Σίγουρα κάτι έχουν παράλληλα... Δε νομίζω ότι υπάρχει... Λίγοι είναι αυτοί που ζουν μόνο απ' τη λύρα. Και οι πιο εμπορικοί.

Ερ. Μάλιστα.

Απ. Οι περισσότεροι έχουνε κάτι άλλο κι ασχολούνται.

Ερ. Είναι οι ημιεπαγγελματίες έτσι... δηλαδή έχουνε σαν δεύτερη απασχόληση το όργανο;

Απ. Ε, δεν... Τα χρήματα που βγάζουνε δεν τους ικανοποιούν, δεν τους φτάνουν και τα λοιπά και κοιτάζουν κάτι άλλο παράλληλα. Επαγγελματίες θεωρούνται κι αυτοί. Αλλά... υπάρχουνε διαφορές. Πάντως το οικονομικό δεν το βλέπω σαν...

Ερ. Δε σε εξασφαλίζει δηλαδή σαν... το κύριο επάγγελμα δηλαδή το μοναδικό σου επάγγελμα δεν μπορεί να είναι αυτό.

Απ. Όχι, μπορεί να σ' εξασφαλίσει...

Ερ. Συμπληρωματικά.

Απ. Εγώ βγάζω χρήματα από τη λύρα και εντάξει, δόξα τω θεώ, μπορώ δηλαδή να πω ότι θα ζήσω και μόνο με τη λύρα αλλά βλέπω ότι δεν είναι πολλοί σαν κι εμένα. Είναι πάρα πολύ λίγοι.

Ερ. Ξέρετε γιατί το λέω; Στη Σητεία ας πούμε για παράδειγμα ή στην Ιεράπετρα όταν εκεί είναι παραδοσιακό όργανο το βιολί και τους ρωτάς γιατί οι νέοι σήμερα δε μαθαίνουν βιολί λένε γιατί εδώ στη Σητεία όταν έχουμε να κάνουμε ένα γάμο θα φωνάζουν από το Ρέθυμνο λυράρη. Δε θέλει ο κόσμος ας πούμε ν' ακούσει το βιολί. Θέλει ν' ακούσει τη λύρα και να έρθει ένας επαγγελματίας από το Ρέθυμνο. Θα μπορούσαν, αφού η παράδοσή τους είναι το βιολί, τα νέα παιδιά σήμερα εάν είχαν και οικονομική διέξοδο ενδεχομένως να πιάσουνε και να μάθουν βιολί και να παίζουν σε γάμους. Να καλύπτουν δηλαδή τις δικές τους ανάγκες.

Απ. Κατάλαβα πώς το λέτε...

Ερ. Και κάποιοι απ' όσους έχουμε πάρει συνέντευξη αναφέρθηκαν στο οικονομικό. Ο νέος θέλει να πάει να μάθει μια τέχνη άλλη που θα του αποφέρει και κάποια χρήματα.

Απ. Όχι, αυτό εγώ δεν το πιστεύω. Δε μαθαίνεις δηλαδή...

Ερ. Διότι μπορεί να υπάρχουν παιδιά με ταλέντο...

Απ. Είναι πολύ κακό να ξεκινάς και να λες πως θα μάθω λύρα για να πηγαίνω στους γάμους και στα πανηγύρια και να βγάζω λεφτά. Είναι το αντίθετο πράγμα δηλαδή. Κι έχω ακούσει πατεράδες ξέρω 'γω που λένε «άντε να πας στο Στεφανή να σου μάθει λύρα να πηγαίνεις στους γάμους να 'κονομάς» και δε μ' άρεσε αυτό το πράγμα. Είναι μουσική είναι, δεν είναι...

Ερ. Ξεκινάει πρώτα από την καρδιά και μετά...

Απ. Πρώτα ξεκινάει από την καρδιά και μετά πάμε στα... Ο λόγος που πιστεύω ακόμα ότι έχει προχωρήσει η κρητική μουσική στο... δηλαδή έχει άνθηση αυτή τη στιγμή στο Ρέθυμνο, είναι ότι έχει εξελιχθεί κάπως. Έχουνε μπει και πράγματα από την απλή καθημερινότητα, την τωρινή. Δηλαδή και ενορχηστρωτικά. Μπορεί άνετα να συναγωνιστεί σε ενορχήστρωση μια μουσική λαϊκή ίσως, που από τα Μ.Μ.Ε. η νεολαία πολιορκείται καθημερινώς από την τηλεόραση, από τα βιντεοκλίπ, τα fame story, τα... καταλαβαίνετε. Έλα άντε τώρα να πας εσύ μ' ένα λαούτο και μια λύρα μόνο... Και εφόσον οι παλαιότεροι από μας, είχανε δείξει μία τάση να χρησιμοποιήσουνε... βέβαια δεν είχανε τα μέσα, εγώ αυτό πιστεύω. Γιατί ο Μουντάκης όταν έβαζε το ακορντεόν ή ο Σκορδαλός έχει γράψει και με

μπουζούκι ακόμα συρτό... δηλαδή δείχνανε οι άνθρωποι ότι είχανε κάτι... πρέπει... Δηλαδή, μουσική είναι, πρέπει να την ομορφύνουμε κάπως να την δώσουμε όπως πρέπει.

Ερ. Οπότε ίσως πάλι επιστρέφουμε σ' αυτό που είπατε στην αρχή ότι ήταν πιο ανοιχτό το Ρέθυμνο, να βάλει πράγματα, να εξελίξει κάποια άλλα.

Απ. Ναι, εγώ το πιστεύω.

Ερ. Είναι ενδιαφέρουσα άποψη, δεν την έχουμε ξανακούσει

Ερ. Βεβαίως, ναι. Μάλιστα. Κύριε Βορδώνη ήταν πολύ σημαντικά αυτά όλα που μας είπατε, δεν ξέρω αν ο κ. Μανόλης θα ήθελε κάτι άλλο να ρωτήσει.

Ερ. Ο Στέφανος είναι νέος. Συνήθως στους πιο μεγάλους κάνω και την ερώτηση ποιο κομμάτι σου, ας πούμε, θεωρείς ότι θα 'θελες να μείνει έτσι, ποιο σε εκφράζει ας το πούμε έτσι;

Απ. Δεν το 'χω γράψει ακόμα.

Ερ. Δεν το 'χεις γράψει. Ακριβώς, είναι νέος. Το ένα αυτό και το άλλο που ρωτάμε συνήθως ποιο είναι ...

Ερ. Το έχει απαντήσει ήδη... εάν ο μουσικός γεννιέται ή γίνεται.

Ερ. Αυτό... και δε ξέρω... αυτό που επίσης θέλω να ρωτήσω, που πάλι... αλλά έχει έννοια, είναι ένας νέος καλλιτέχνης στον τρόπο που ψάχνει σήμερα να καθιερωθεί αν νομίζει ότι υπάρχουν πράγματα τα οποία η πολιτεία θα μπορούσε να κάνει για να μπουν ορισμένοι φραγμοί, τέλος πάντων. Ορισμένοι δηλαδή παλαιότεροι συνάδελφοί σου έχουν σαφείς απόψεις και όταν τους ρωτάμε, λένε ότι εγώ π.χ. θα έβαζα λογοκρισία στο στίχο. Δε θ' άφηνα όλους τους στίχους να δημοσιοποιηθούν με δισκογραφία ή με εκπομπή από τα μέσα ενημέρωσης κ.λπ. Ακόμη και στη μουσική λένε ότι πρέπει να υπάρχει λογοκρισία. Δε ξέρω εσείς οι πιο νέοι πως το βλέπετε αυτό. Δηλαδή αν, ας πούμε, μιλούσατε με κάποιον υπεύθυνο πολιτιστικό φορέα, όχι μόνο πολιτιστικό αλλά και πολιτικό φορέα μάλλον, τι προτάσεις θα του κάνατε δηλαδή, τι θα του λέγατε, θα είχατε κάποιες προτάσεις σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να διακινούνται οι μουσικές ιδέες;

Απ. Εγώ πάλι δε θα ήμουν υπέρ, ξέρω 'γω, να μπει κάποιος δηλαδή φραγμός... δηλαδή να περνάνε οι στίχοι από επιτροπές, από κάποια επιτροπή ίσως και να πει αυτούς τους στίχους δε μας κάνει, ή βγάλ' τον ή δεν σου βγάζουμε

δίσκο. Ο καθένας... υπάρχουνε, πας σ' ένα δισκοπωλείο, υπάρχουνε δέκα δουλειές, επιλέγεις... Δηλαδή γιατί να την πληρώσει η κρητική μουσική εφόσον ακούγονται τόσα πολύ χειρότερα πράγματα απ' άλλα είδη μουσικής. Και στο κάτω - κάτω...

Ερ. Κι αυτό είναι ενδιαφέρον. Ναι.

Απ. Υπάρχουνε... υπάρχει μεγάλο κοινό και δε νομίζω ότι τώρα να βάλεις μία μαντινάδα με πιο απλές λέξεις της καθημερινότητας είναι τόσο κακό. Ή αντί να πεις όξω να πεις έξω. Εντάξει... εδώ έχει έρθει τουρισμός, εδώ αλλάζουν τα πράγματα, να μη παραποιούνται, αλλά να εξελίσσονται δεν είναι κακό.

Ερ. Εφόσον υπάρχει αυτός ο ελεύθερος ανταγωνισμός...

Απ. Ο καθένας κάνει τις επιλογές του.

Ερ. Άλλωστε η κριτική θα γίνει από τους ίδιους τους ντόπιους. Και κάποια πράγματα...

Απ. Σίγουρα.

Ερ. Στο μέλλον ή στο πέρασμα του χρόνου θα απορριφθούν και κάποια άλλα θα παραμείνουν.

Απ. Έτσι είναι, έτσι. Ο χρόνος πάντα είναι... δείχνει.

Ερ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Ερ. Σ' ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Απ. Εγώ ευχαριστώ. Να είστε καλά...

Ερ. Για όσα μας είπατε...

Απ. Μια κουβεντούλα κάναμε, ότι ξέραμε... δεν το είδα... δηλαδή... Νομίζω ότι ξέρω περίπου τι ζητάτε... Καλή συνέχεια...

Ερ. Αυτό που ζητάμε είναι ό,τι ακριβώς νοιώθεις εσύ.

Απ. Ακριβώς.